

DEVLET KAPİTALİZMİ Mİ, DEVLET SOSYALİZMİ Mİ?

Aydınlık Gazetesi, 14 Mart 2020

Yıldırım Koç

Kemalist Devrim tartışmaları sırasında gündeme gelen konulardan biri, bu yıllarda kurulan kamu işletmelerinin “milli burjuvazi yaratmaya yönelik devlet kapitalizmi” mi, yoksa, insanın insanı sömürmediği bir dünya doğrultusunda bir adım olarak “devlet sosyalizmi” mi olduğudur.

Aradaki fark ne?

DEVLET KAPİTALİZMİ

Devlet kapitalizminde amaç ülkede devletin olanaklarıyla kapitalizmin geliştirilmesi, sermayedar sınıfın sorunlarına çözüm bulunmasıdır. Ülke ekonomisi devletin olanakları kullanılarak güçlendirilecektir, ancak bu güçlenme, sermayedar sınıf eliyle ve onların kontrolünde yapılacaktır.

Özellikle 1929 dünya buhranı sonrasında birçok ülkede devlet tarafından işletmeler kuruldu ve hatta kamulaştırma yapıldı. Ancak bunların amacı, devlet olanaklarıyla güçlendirilmiş sermayedar sınıf eliyle ülkenin güçlendirilmesiydi. Bazı kamu işletmelerinin amacı, özel sektöre ucuz girdi sağlamaktı. Bu nedenle bu kamu işletmeleri işçi hakları açısından çok sınırlı katkıda bulundu.

SOSYALİZME YÖNELİK KAMU İŞLETMELERİ

Türkiye’deki devletçilik, nihai olarak sınıfsız ve sömürsüz bir dünya amacı da göz önünde bulundurularak, ülke ekonomisinin güçlendirilmesi çabasıdır. Bu nedenle de, bu kamu işletmeleri, işçilere ve memurlara tanınan haklar açısından çölde vaha gibidir ve gelecekte tüm ülkeye yayılması amaçlanan toplumsal ilişkilerin örneğidir. Ayrıca, planlı ekonomi söz konusudur.

Türkiye’de Sümerbank, Etibank, TCDD, Tekel, Şeker Fabrikaları gibi kamu kuruluşları basit birer ekonomik işletme değildi. 1950’li yıllardan itibaren bu kuruluşlar ve yeni iktisadi devlet teşekkülleri ile Karayolları, YSE ve Devlet Su İşleri gibi işletmeler, sermayedar sınıf yararına da kullanılmakla birlikte, gerek işçi ve memur hakları, gerek bu işyerlerindeki toplumsal ilişkiler açısından, sosyalizme yönelikti.

NAZILLI BASMA FABRİKASI ÖRNEĞİ

Kayseri Sümerbank ve Turhal Şeker Fabrikalarını yakından biliyorum. Bu işletmeler, ucuz ürün satan ekonomaları, spor tesisleri, yüzme havuzları, işçi ve memur lojmanları, konut kooperatifleri, tiyatro salonları ve işçilerle memurların aileleriyle birlikte gidip çok ucuza yemek yiyip eğlenebildikleri sosyal tesisleriyle örnek birimlerdi.

Sümerbank’ın Nazilli Basma Fabrikası’na ilişkin olarak yapılmış bir araştırmadan bazı bölümler aktarayım.

Nazilli Basma Sanayii, 9 Ekim 1937 günü, Atatürk tarafından işletmeye açıldı. Fabrika, kentteki yolların tamirine ve hastane yapımına katkıda bulundu. Ortaokula ek bina yaptı. İşçilere okuma-yazma kursu açtı. Fabrikada usta işçi yetiştirmek amacıyla teknik kurslar açıldı. İşletmede 700 kişilik bir tiyatro salonu vardı. Sümer Halkevi Kütüphanesi ve okuma salonu, işçi ve memurlara ve ailelerinin kullanımındaydı. Burada düzenli olarak biçki ve dikiş kursları düzenleniyor, resim ve heykel sergileri açılıyordu. İşçilerin ve memurların ve ailelerinin yararlanabileceği spor tesisleri vardı. Fabrikanın otuz yataklı ve tam teşekküllü bir hastanesi hizmet veriyordu. Şirket, bölgede yaygın olan sıtmayla mücadelede etkili katkılarda bulundu. (Saadet Tekin, “Nazilli Basma Fabrikası”, Tarih ve Toplum, Şubat 2003)

Bu işletmelerin amacı ve etkisi, Türkiye’de bir milli burjuvazi yetiştirmek değildi. Amaç, ülke ekonomisinin dışa bağımlılığını ortadan kaldırmak, siyasi bağımsızlığımızı güçlendirmek, ülke kaynaklarını ülkenin ve halkın çıkarları doğrultusunda planlamak ve kullanmak, halkın temel tüketim ihtiyaçlarını güvenilir ve ucuz bir biçimde sağlamak, farklı etnik köken ve inançlardan işçileri kaynaştırmak, toplumsal ilişkileri çağdaşlaştırmaktı. Bu nedenle, Kemalist Devrim’in devletçiliği, devlet kapitalizmi değil, insanın insan tarafından sömürülmediği bir nihai amaca da yönelik girişimlerdi.